Konferansen Kulturbyen Bergen - Kulturhuset i Bergen 24. august 2023

Illustrasjon fra konferansen live-tegnet av Fredrik Rysjedal.

Tekst: Siri Breistein

Lyden av en kulturby

Den norsk-brasilianske artisten **Gabriela Garrubo** setter første tonen til konferansen om Kulturbyen Bergen 2036. Kulturhuset i Bergen, byens nyeste kulturarena, er fullsatt. Allerede fra første anslag, setter også illustratør **Fredrik Rysjedal** i gang med å simultan-illustrere hendelsene fra scenen på sitt tegnebrett. Fra en storskjerm kan vi følge illustratørens fortolkning av konferansens innhold. Til sildrende sjangeroverskridende lyder og bevegende linjer skal en ambisiøs plan om kulturbystatus for Bergen i 2036 lanseres.

Kulturbyråd Eduardo Andersen åpner offisielt konferansen og trekker parallell mellom Garrubos musikk og Kulturbyen Bergen – for det er nettopp allsidighet og kvalitet som Kulturbyen Bergen skal strebe mot. Dermed er nivået satt. Både for dagens program og for en prosess som skal foregå hele seks år frem i tid – og som forhåpentligvis ender med at byen igjen skal få oppleve å være en ledende europeisk kulturby. Sist det skjedde var i 2000.

Slutt på sytingen

Timingen på konferansen er god med valgkamp rett rundt hjørnet. Med unntak av FRP, stiller partiene med sine representanter på en konferanse som gir en gyllen anledning til å innta en synlig posisjonering i en pågående politisk kulturdebatt, og mulighet til være visjonær på vegne av et samlet kulturliv i Bergen. Men debatten om kulturbyen Bergen har allerede versert en stund. Da strategidirektør ved Kode, **Haakon Thuestad**, skrev et innlegg i Bergensavisen på vårparten var det med fokus på Bergen som byen nr 2. I denne og flere

senere debattinnlegg, har Thuestad påpekt hvordan Bergen kan dra fordeler av å være by nr 2. Fremfor å syte må vi utnytte et potensial: «Å omfavne posisjonen som nummer to-by vil være en god begynnelse», råder Thuestad i et innlegg.

Dagens konferanseprogram byr på et bredt nedslagsfelt, fra byutvikling, kreative fellesskap og samfunn, folkehelse, bærekraft – og med kulturen som den bærende plattformen. Flere av deltakerne bidrar i tillegg med et blikk utenfra – fra andre ståsteder og perspektiver. Fra scenen fremhever kulturbyråden at arbeidet som nå settes i gang har et enstemmig bystyre i ryggen. Kulturtoget kan dermed trygt settes i bevegelse, det avgjørende er hvilke verdier og strategier som lastes om bord allerede fra start. Akkurat denne morgenen virker det langt fram – ikke bare fra en seterekke langt bak i lokalet, men også med tanke på at mange i salen for lengst har nådd pensjonsalder om et nytt kulturbyår blir en realitet. Menuavhengig om arbeidet faktisk fører fram, så er det likevel nettopp en samlende og ambisiøs prosess som vil kunne få oss ut av bakevjen som ifølge Thuestad preger byen, og løfte frem byens potensial som en innovativ og pulserende kulturby.

En regnhytte på netthinnen

Forfatter og musiker **Halvor Folgerø** er dagens moderator. Han har selv forlatt en trygg journalistpost hos NRK og gått over i rollen som utrygg kulturarbeider i Bergen. Og helt i gryningen av en kulturbydrøm avslører Folgerø for salen et bilde som har festet seg på netthinnen hans: Regnhytten, en utendørs kunstinstallasjon som i flere år har fungerte mer som boss- og sprøyterom. Når dagens moderator trekker frem Regnhytten er det for å belyse at dette er det eneste fysiske beviset som står igjen etter Kulturbyen Bergen 2000: en persiennelignende gjenstand som lenge har vært glemt og bortgjemt, men som forhåpentligvis snart får pustet nytt ærverdig liv i seg langs byens nye Bystrand. Og kanskje er det Regnhytten som må vise vei for strategien til Kulturbyen Bergen 2036 hvor krav om langsiktighet og bærekraftige løsninger må være byggesteinene.

Kulturbyråden bryter inn for å understreke at hans bilder fra forrige runde strekker seg lengre enn en regnhytte– og gir kulturbyen Bergen 2036 en ny byggestein: En kulturby må ha ringvirkninger også utenfor byens kjerne. En kulturby må evne å engasjere folk i bydelene – og illustratørens fargepalett beveger seg fra svart til håpefullt himmelblått.

En kulturby for alle

Kommunaldirektør, **Harm-Christian Tolden**, var også sentral da Bergen var kulturby for 23 år siden, og han nikker til flere kjenninger fra forrige runde. Men når visjonen om en ny kulturby skal løftes frem, må også nye stemmer og en ny generasjon få plass. Som kommunaldirektør for kulturen i byen deler han en utfordring med store deler av kulturbransjen: hvordan inkludere enda flere i et offentlig gode knyttet til kulturlivet og hvordan gjøre en kulturby god for alle?

En innsikt om kulturdeltagelse fra Norstat (2023) peker ut et urovekkende økende klasseskille i kulturdeltagelsen. Det trer frem et tydelig skille mellom dem som har råd til kulturopplevelser og ikke hvor kulturopplevelser blir sett på som et luksusgode. Derfor er det et lovende signal at denne første innledende prosessen mot en kulturby-søknad tar utgangspunkt i en aktuell problemstilling om inkludering – og om hvordan kunsten og kunstnerens rolle kan få en tydeligere plass i samfunnsutviklingen og bidra til å skape ringvirkninger både til helse, næring, utdanning og byutvikling. Senere på dagen skal nettopp disse ringvirkningene bli satt tydeligere på kartet.

«Vi er sprekkferdige», sier Tolden uten helt å sette fyr på forsamlingen, til det er det nok fremdeles for tidlig på dagen. Og mens kanskje flere på benkeradene sliter med litt forstyrrende bilder på netthinnen av en neglisjert Regnhytte – trer det frem på Rysjedals tegnebrett en persiennelignende hytte hvor store regndråper fyller arket.

«Viktig i seg selv!»

Festspilldirektør **Lars Petter Hagen** bidrar også til å stake ut et avgjørende spor til en fremtidig kulturby for man våger å stille spørsmål ved kunsten egenverdi. I et slik syn hegnes kunsten som et frirom – uten at politikerne skal ha myndighet til å gå inn og regulere den. Kanskje er det opplagt, men med tanke på rekken av innlegg som venter med sterke stemmer og representanter fra både bymiljø, helse, næringsliv og bypolitikere som hver har sin agenda for en kulturby, så oppleves det som viktig at vi starter her; i påminnelsen om kunst som fri ytring og tegn på sunne demokratier. Her ligger selve nerven til en fremtidig kulturby.

Konferansen skyter fart og tar svippturer til byer som Liverpool og Nørrebro hvor kunsten er drivkraften som transformerer bydeler til pulserende og identitetsskapende steder for lokalbefolkningen. **Cristian Stefanescu** fra BAS, viser oss bilder av fjerne og forlokkende byutviklingsprosjekter – men hva med vårt eget landområde? Et kortreist eksempel som dras frem i lyset, er et ungdomshus i Norheimsund som er blitt forvandlet gjennom medvirkningsprosess med bygdens egne unge. I støyen til en pågående bybanedebatt og i en by hvor kreativ byutvikling skulle gå hånd i hånd med bybanesporene, savner man eksempler på ledende byutviklingsprosjekter fra egen by hvor kunst har vært drivkraft. Nye bydeler vokser frem, som Mindebyen og Dokken, og her kan nettopp starten på arbeidsprosess om Kulturbyen Bergen bli vedrørende og retningsgivende – før det er for sent. I konkurranse med praktbyggene i Bjørvika, er det her byen nr. 2 kan hevde seg – i et omfattende og innovativt byutviklingsprosjekt hvor kunsten er redskapet for å skape pustende og vitale bydelsmiljøer.

Gull i black metall

Et annet gull som blir løftet frem under konferansen er kulturturisten og da spesielt black metal-festivalgjengeren. Som leder av Bergen Metalfest utdyper **Silje Wergeland** hvorfor et internasjonalt black metal publikum er vel verdt å satse på – for utover å være musikkinteressert, er de også voksne med penger og oppholder seg mange dager (5-7) lengre enn en gjennomsnittlig turist (1,5 døgn i byen).

Mens Wergeland og reiselivsdirektøren Anders Nyland legger kroner og tall i konferansens første panelbord, drømmer politikeren **Ingrid Fjeldstad** høyt over flere kulturhus og scener, og før en ny kritisk tanke får slå rot (virkelig, skal vi bygge enda flere kulturhus som blir stående tomme …) løfter hun frem det vesentligste som må styrkes i en kulturby-debatt: For hva er vel kulturhus uten innhold? Prosessen mot en kulturbystatus må ha en tydelig plan om å styrke byens frie kunst- og kulturfelt og skape tryggere rammer for byens kulturarbeidere som kan fylle kulturhus og de mange tomme lokalene i bykjernen med mening.

Som øverste sjef for byens næringsråd fremhever også Mæland at kulturnæringen er viktig – og kan bli mye større. «Men det krever gode vekstforhold», presiserer hun. Både hun og resten av panelet etterlyser behovet for kunnskapsgrunnlag. Vi må ha fakta og kartlegging i bunnen som grunnlag for de prioriteringene som gjøres og som samtidig styrker fortellingen om kunstens betydning.

«Er det realistisk å doble kulturbudsjettet?» spør med moderator til paneldeltakerne. Et innspill han henter fra debatten som har versert tidligere om kulturbyen Bergen. «Nei!»,

repliserer Meland politiker-kontant. Hun kan ikke se at handlingsrommet blir større av den grunn. «Dette må handle om mer enn bare penger», får hun inn som siste stikk før scenen overtas av artisten. Til rytmen av heftig hip hop-rytme, er det kanskje flere enn undertegnende som ikke får det helt til å henge sammen etter å ha lyttet til de første postene på programmet. For når kultur er innbringende næring, når kultur er byens turistmagnet og identitetsmarkør, når kultur bidrar til nyskapende og inkluderende byutvikling, hvorfor da knipe igjen på budsjettposten til kultur.

Ka har du Bergen?

Fra næring beveger vi oss videre til kreative samfunn og felleskaper. og kunstnerisk leder for Fargespill, **Ole Hamre**, går rett på sak: «Ka har du Bergen?» I neste omgang løftes bergenseren frem som det viktigste byen har. Via Fargespill-metoden viser han vei for en ny strategi for Kulturbyen Bergen, en strategi som gir så mange som mulig anledning til å være med å gi. Stjerneeksempelet er åpningsseremonien til Festspillene; hvor en 150 meter lang gul catwalk inviterte helt alminnelige folk opp på podiet. For hva er vel en by uten folk? Det handler om å dra folk inn i kunstneriske rammer og rive ned barrierene til finkultur og folkekultur: «De fleste folk er jo fine», poengterer Hamre og får salen til å humre. Samtidig trer en ny byggestein for kulturbyen Bergen frem som kan sikre at folk i en kulturby får arenaer for menneskelige fellesskaper og samhandlinger.

Hamre får støtte fra **Lisa Baxter** fra England. Hun er ikke er ukjent med et bergensk kulturterreng. Gjennom flere år har hun sammen med Kulturetaten i Bergen kommune arbeidet i Loddefjord og Arna med prosjektet «Ta initiativet». Kunstnere blir engasjert over lengre tidsperiode og gjennom møter med lokalbefolkningen tar kunstnerne pulsen på område, finner initiativer og muligheter for samskapning og kreative fellesskaper. Gjennom Lisa Baxters brilleglass trer potensial for Kulturbyen Bergen enda tydeligere frem: «Treat the whole city as a venue – woving into the fabrics of peoples life».

Med KÅL på menyen

Med KÅL på programmet får vi servert et av dagens mest tankevekkende innlegg. Anne Tove Mygland**,** som er prosjektkoordinator i «Kunsten å lære» (KÅL), tar utgangspunkt i problemstillingen «Endrer det å jobbe med kunst og kultur barnas hjerne?» For å svare på dette, viser Mygland oss vei inn i prosjektet hvor tre kunstnere er ansatte og hvor mer enn 300 elever er blitt involvert. Gjennom en kåløkt får elevene jobbe med ulike fordypningstemaer som avsluttes med refleksjonsøvelser. Det handler grunnleggende om å bedre barnas eksekutive funksjoner (en samlebetegnelse for refleksjon og handling som kreves for å skape utvikling og læring). Og så langt ser man klare tendenser: Lærere og foreldre melder ifra om at barna etter KÅL-deltagelsen tar bedre imot beskjeder og venter mer på tur. Forskerne ser også tydelig bedringer på det psykososiale miljøet – det levner ingen tvil om at kreative fag må gjeninnføres på skoletimeplanen.

Kunst gir lavere dødelighet

Også Steinar Krokstads innlegg løfter frem betydningen av tverrfaglige samarbeid som må dyrkes frem under de neste års kulturby-arbeid. Professoren i sosialmedisin presenterer oss for forskningsdata som gir klare indikatorer på at aktiv kulturdeltagelse gjør godt for helsen. Som om ikke det er godt nok, så har forskerne også oppdaget sammenheng mellom kulturdeltagelse og dødelighet. Aktiv deltakelse gir lavere dødelighet. Og effekten virker ikke bare inn på hjerte- og karsykdommer – man ser også en tydelig effekt på pasienter med kreftdiagnoser.

«Går folk som er aktive i kulturlivet mindre til legen?» spør Krokstad. En cliffhanger som får henge noen sekunder i luften, før Krokstad avslører at man ser ingen effekt hos kvinner, men menn som oppsøker kulturlivet mer enn to ganger går faktisk mindre til legen.

At kultur gjør godt, forsetter videre utover konferansen. Kunst som redskap i barnevernet, i psykiatrien og langt inn i alderdommen. Aldersaktivisten Anna Helle-Valle løfter frem at eldrefeltet må få mer status, og ser her løsningen i kunst.

«The tone has just begun …»

Konferansen faglige innhold ender i mer vidløftige perspektiver på hvordan kunsten er nøkkelen til fremtidige bærekraftige samfunn hvor kunst og design kan forandre verden til en mer klimavennlig utgave av seg selv.

«The tone has just begun» innledet kommunaldirektøren konferansen med. Og et netthinnebilde av en grå Regnhytte av stål er for lengst erstattet av en pulserende gul catwalk - for det er ingen tvil om at kompasset til kulturbyen må stilles inn mot befolkningen selv og hvordan man får bergenseren selv til å bidra og engasjere seg i en kulturby. For det skaper både trivsel og økt livskvalitet, ja, det kan til og med forlenge livene. Gjennom professoren i sosialmedisin har vi blitt kjent med ABC-manualen for bedre helse, en helt konkret innsikt som vi bærer med oss ut av Kulturhuset denne dagen og som forhåpentligvis blir den viktigste byggesteinen i prosessen som nå venter:
A - gjør noe aktivt
B - gjør noe sammen
C - gjør noe meningsfull
= Kulturbyen Bergen 2036